

УДК 359.31: 623.82

І.А. Черниш¹**О.В. Дубов¹, к.військ.н., доц.****В.М. Симоненков²**¹Науково-дослідний центр ЗС України «Державний океанаріум», м. Одеса, Україна²Військова академія (м. Одеса), м. Одеса, Україна

ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ВМС США ТА ЙОГО ВРАХУВАННЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ ПИТАНЬ РЕФОРМУВАННЯ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗС УКРАЇНИ

На основі матеріалів, отриманих з відкритих джерел, розглянуті питання щодо історії створення, структури, оснащення, завдань, можливостей, перспектив розвитку та досвіду застосування в окремих воєнних конфліктах Сил спеціальних операцій ВМС США, а також його використання для реформування сучасних ССО ВМС ЗС України.

Ключові слова: сили спеціальних операцій, Командування бойових дій ВМС США, розвідувально-диверсійні дії, спеціальні бойові дії, підводні засоби доставки, перспективи розвитку ССО ВМС ЗС України.

Постановка проблеми

В умовах сучасної міжнародної обстановки, коли рівень загроз (ризиків) національній безпеці різко зріс, воєнно-політичне керівництво США розглядає одним із пріоритетних напрямків програми реформування ЗС США розвиток сил спеціальних операцій (ССО) як авангарду у війні з міжнародним тероризмом.

Сьогодні, коли Збройні Сили України беруть участь у бойових діях у Східній Україні та створюють власні ССО, активно вивчається досвід використання ССО армій провідних країн світу, шляхів і напрямів розробки нових зразків і модернізації наявного парку озброєння, військової та спеціальної техніки. Тому шляхи створення та досвід реформування ССО США є для нас дуже цікавим і корисним.

Аналіз останніх досягнень і публікацій

Питання створення та застосування ССО США досить відомі та систематизовані [1, 2]. Більш цікавим є розкриття досвіду використання їх військово-морського компоненту – ССО ВМС США [3].

В ході аналізу матеріалу вивчалися питання дослідження ефективності застосування сил (військ) ВМФ (ВМС) такими військовими фахівцями, як Матвейчук Ф.А., Загорка О.М., Томашевський Л. П. та інші. Питання й особливості стану і перспектив розвитку ВМС ЗС України та їх ССО зараз широко вивчаються [4].

Постановка задачі та її розв'язання

Метою роботи є аналіз наявних ССО ВМС США, виявлення основних тенденцій та напрямків їх розвитку в контексті подальшого вивчення та врахування цього досвіду під час розвитку ССО ВМС ЗС України.

Економічний стан держави не дозволяє на сьогодні мати могутні ВМС, особливо їх морську складову. В статті запропоновані можливі напрями розв'язання проблем охорони територіальних вод і узбережжя, а також виконання окремих завдань підрозділами (частинами) ССО ВМС ЗС України в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Сили спеціальних операцій – це підрозділи і частини спеціального призначення, що виконують спеціальні завдання, які не під силу іншим родам військ.

Вважається, що основними завданнями ССО є:

у *мирний час*: організація антиурядових виступів і формування партизанських рухів з метою дестабілізації обстановки; захоплення (усунення) визначних політичних, державних і військових

діячів; проведення диверсій і актів саботажу; збір розвідувальних даних; накопичення, розподіл та розміщення у майбутніх партизанських базах зброї та засобів матеріально-технічного забезпечення для проведення спеціальних операцій; підготовка військового та цивільного персоналу країни перебування в рамках надання їй військової допомоги, а також підтримки в інтересах її внутрішньої безпеки; захоплення заручників або звільнення своїх громадян; охорона громадян та майна, що перебувають на території іншої країни, вивезення їх з країни за необхідності; ведення психологічних операцій; сприяння і допомога в боротьбі з терористами, виявлення й організація нападів на штаб-квартири і бази терористичних організацій.

у воєнний час: збір розвідувальних відомостей в інтересах дій угруповань своїх військ на театрі військових дій; виведення з ладу або захоплення важливих військових і промислових об'єктів у тилу противника; здійснення рейдів та влаштування засідок у тилу противника; порушення комунікацій, системи державного і військового управління та тилового забезпечення; наведення своєї авіації, коригування ракетних ударів і вогню артилерії; диверсії, акти саботажу і психологічні операції в інтересах ослаблення тилу, деморалізації особового складу і населення противника; захоплення або приховане вилучення ядерної зброї, зразків техніки й озброєння, секретних документів; організація втечі з полону своїх військовослужбовців та цивільного персоналу.

Сили спеціальних операцій США – це спеціально створені формування видів ЗС США. Керівництво силами спеціальних операцій здійснює Об'єднане командування спеціальними операціями (ОКСО) [1], яке було створено за підтримки Конгресу США в 1987 році з метою виправлення серйозних помилок, допущених адміністрацією при плануванні та проведенні операцій щодо врегулювання конфліктів низької інтенсивності. ОКСО є одним з дев'яти Об'єднаних командувань, якому підпорядковані всі сили спеціальних операцій видів збройних сил, та виконує три основні функції:

- надання підготовлених частин та підрозділів ССО у розпорядження об'єднаних бойових командувань ЗС США, надання допомоги американським дипломатичним представництвам та іншим урядовим установам в плані підготовки для них сил для проведення спеціальних операцій;
- планування та керівництво окремими спеціальними операціями в регіонах за наказом вищого воєнно-політичного керівництва країни;
- загальне тилове та технічне забезпечення ССО.

Командувач ОКСО здійснює керівництво підлеглими силами через штаб (авіабаза Мак-Ділл, штат Флорида, близько 500 осіб), якому безпосередньо підпорядковані п'ять виконавчих центрів:

- підтримки командування ССО ЗС США;
- розвідувальних та інформаційних операцій ССО ЗС США;
- підготовки операцій, планування та розробки політики ССО ЗС США;
- вивчення потреб та ресурсів ССО ЗС США;
- матеріально-технічного забезпечення ССО ЗС США.

Організаційно до складу ОКСО ЗС США входять:

- командування ССО СВ (штаб – Форт-Брегг, штат Північна Кароліна);
- командування ССО ВПС (штаб – авіабаза Херлберт-Філд, штат Флорида);
- командування спеціальних бойових дій (КСБД) ВМС (штаб – військово-морська база Коронадо, штат Каліфорнія);

– об'єднане оперативне з'єднання сил спеціальних операцій (штаб – авіабаза Поуп, штат Південна Кароліна);

- служба розвідувального забезпечення (штаб – Форт-Бельвуар, штат Вірджинія);
- окремі частини центрального підпорядкування.

Згідно з чинною доктриною ведення бойових дій ЗС США, цьому командуванню оперативно підпорядковуються відповідні регіональні командування ССО на ТВД, які організаційно входять до складу регіональних об'єднаних командувань ЗС США.

Сили спеціальних операцій ВМС (ССО ВМС) США [3], на відміну від аналогічних сил сухопутних військ (ССО СВ), ВПС (ССО ВПС) і морської піхоти (ССО МП), в США називаються силами спеціальної війни (спеціальних бойових дій) і входять до складу Командування спеціальної війни (спеціальних бойових дій) ВМС (рис.1) (NSWC – Naval Special Warfare Command).

ССО ВМС почали створюватися ще на початку 1944 року, після того, як 20 листопада 1943 року при висадці морського десанту на атол Тарава американці втратили близько 70 % десантних засобів і третину особового складу десанту, переважно, внаслідок відсутності у командування десантного з'єднання даних про природні перешкоди на підходах до берега та мінні поля в районі висадки десанту.

Враховуючи цей досвід, вже в Нормандській десантній операції ВМС США і Великобританії широко використали бойових плавців, які розвідали і знищили близько 2500 протидесантних загороджень і знешкодили близько 200 морських мін. Відтоді підрозділи бойових плавців, які стали називатися командами підводного розмінування, виконували в запланованих районах висадки морських десантів такі завдання, як вимір глибин, розчищення і розмітка коридорів для підходу до берега десантно-висаджувальних засобів, знищення протидесантних споруд, знешкодження мінних полів.

Особливо бурхливий розвиток розвідувально-диверсійних сил ВМС США розпочався з січня 1962 року під час війни у В'єтнамі, коли були сформовані перші розвідувально-диверсійні групи (SEAL – Sea-Air-Land). Так, тільки у 1965 році в якості бойових плавців пройшли підготовку близько 3000 осіб, а у складі діючих сил перебувало близько 800 бойових плавців.

У 1963 році була створена Група підтримки морських операцій (NOSG), до складу якої входили мобільні команди підводних розвідників-диверсантів (SEAL), загони підводного розмінування і знешкодження боєприпасів, що не вибухнули, а також загін катерів підтримки. Для підготовки особового складу ССО ВМС у січні 1967 року був створений Навчальний центр прибережних операцій (Вестайленд, штат Каліфорнія).

У наступні роки відбувався розвиток та реформування ССО ВМС США. У квітні 1987 року всі ССО ВМС США були зведені в Командування підводної війни (КСО ВМС) зі штабом в Коронадо. Загальна чисельність особового складу КСО ВМС склала на той час 5700 осіб, у тому числі 1500 осіб організованого резерву. У кінці 2001 року після трагічних подій 11 вересня, коли США оголосили глобальну війну з міжнародним тероризмом, у ЗС США силам спеціальних операцій стала відводитися головна роль, були посилені усі командування ССО. Командування ССО ВМС було реструктуровано в бік збільшення кількості бойових підрозділів.

Після війни у В'єтнамі ССО ВМС США брали участь в усіх збройних конфліктах, в яких відзначилися ВМС США, і зокрема в операціях [1]:

«Ургент Ф'юрі» в жовтні 1983 року по захопленню Гренади (перед операцією на воду з літака на парашутах була висаджена SEAL, яка загинула внаслідок шторму в морі);

«Джаст Кіз» 1989 року із захоплення Панамі (бойові плавці потопили і пошкодили декілька панамських катерів, що стояли біля причалу в порту, а також захопили аеродром за участю 5 взводів SEAL та 9 катерів спецназу);

«Дезьорт Сторм» в 1991 році [2] (бойові плавці провели імітацію висадки морського десанту на узбережжя Кувейту, змусивши іракців перекидати війська в район висадки десанту);

Рис. 1. Нарукавна емблема Командування СБД ВМС США

«Эндуранс Фрідом» під час введення коаліційних військ в Афганістан (бойові плавці SEAL вели розвідку і виявляли табори і склади «Талібану» та наводили ударну авіацію);

«Іракі Фрідом» із захоплення Іраку [2] (бойові плавці брали участь спільно з англійськими силами спецназу в очищенні морських підходів до порту Умм-Каср, для пошуку мін SEAL використали систему Mk8, до складу якої входили напівзанурений катер «Кайак» і два дресированих дельфіни).

На теперішній час КСБД ВМС США є одним з головних структурних командувань ВМС. За оперативною організацією КСБД ВМС входить до складу ОКСО ЗС США. Безпосереднє керівництво загонами КСБД ВМС при проведенні спеціальних операцій здійснює командир відповідного оперативного з'єднання. КСБД ВМС забезпечує проведення морських і спільних спеціальних операцій у складі об'єднаних командувань (ОК). Командувач КСБД ВМС відповідає перед командувачем ОКСО за підготовку та бойову готовність регулярних і резервних підрозділів ССО ВМС США, їх всебічне матеріально-технічне та фінансове забезпечення. Сьогодні КСО (КСБД) ВМС США нараховує близько 5400 осіб і включає такі основні складові:

- центр спеціальних бойових дій ВМС;
- 1-ша і 2-га розвідувально-диверсійні групи спеціальних бойових дій (СБД), кожна з яких складається з розвідувально-диверсійних команд (РДК) SEAL, загонів СБД, передових загонів (NSWU), загонів тилового забезпечення і підтримки, навчального підрозділу;
- 3-тя група є групою доставки SEAL і складається з двох загонів, що дислокуються відповідно у вміб Перл-Харбор та Літл-Крик, кожен з яких включає два взводи підводних засобів доставки (ПЗД) і два взводи обслуговування ПЗД;
- 4-та група є ескадрою катерів спецназу у складі 600 осіб та включає 12-й, 20-й і 22-й дивізіони швидкохідних катерів, що базуються відповідно в Коронадо, Перл-Харбор і Сан-Луїс-бей.
- група розвитку спеціальних бойових дій ВМС;
- випробувальна група спеціальних бойових дій;
- ескадрилья легких вертольотів;
- інші підрозділи та підрозділи резерву.

Рис. 2. Емблема основного тактичного підрозділу Сил спеціальних операцій ВМС США – «Морських котиків»

Розвідувально-диверсійні команди є основними тактичними підрозділами груп ССО ВМС (рис. 2) і призначені для виконання спеціальних завдань, спеціалізуються на веденні розвідки на суші та в прибережних районах, проведенні диверсій на вміб, пунктах базування, портах, рейдах, якірних стоянках і в прибережних районах в тилу противника, знищення або виведення з ладу інших ключових об'єктів противника, проведення спеціальних операцій та операцій з евакуації громадян США з «гарячих точок».

Об'єктами їх диверсій є надводні кораблі, підводні човни і транспортні судна, штаби, командні пункти, пункти управління, спостереження, наведення і зв'язку, ракетні комплекси, мости, греблі, доки, транспортні магістралі, трубопроводи, кабельні лінії зв'язку, інші важливі військові та промислові об'єкти.

Кожна РДК SEAL налічує до 136 осіб (у тому числі 20 офіцерів), штабний підрозділ, 6 (у 4-тій РДК – 8) взводів по 16-18 осіб і взвод обслуговування (20 осіб) та готується для використання в певному районі світу.

Так, 1-ша РДК 1-шій групі призначається для використання в Південно-Східній Азії, 3-тя РДК – в Південно-Західній Азії, 5-та РДК – в Північній частині Тихого океану, 7-ма РДК – у складі Об'єднаного центрального командування ЗС. У 2-гій групі ССО 2-га РДК – в Європі, 4-та – в Центральній і Південній Америці, 8-ма – в Африці, Середземному і Карибському морях, 10-та – у складі Об'єднаного центрального командування ЗС.

РДК SEAL [3] зазвичай діють у складі оперативних взводів (команди бойових плавців по 12-24 осіб) і, використовуючи різноманітні плавзасоби та спеціальне спорядження, можуть діяти як самостійно, так і брати участь у спільних операціях СВ, ВМС і ВПС.

Загони СБД – засекречені підрозділи, постійно дислоковані в передових районах потенційного застосування команд СБД і призначені для безпосереднього забезпечення діяльності бойових плавців при проведенні спеціальних операцій. Загін складається, як правило, з оперативного підрозділу SEAL та окремих підрозділів зі складу загонів доставки бойових плавців, ескадр спеціальних суден і вертолітних ескадрилей (комплектуються в межах забезпечення бойового застосування SEAL).

Для дій в тилу противника розвідники-диверсанти зводяться в РДГ, які, залежно від вирішуваних завдань, можуть налічувати від 2 до 12 осіб (парна кількість), але іноді – до взводу. Великі РДГ очолюються 1-2 офіцерами, а дрібні – унтер-офіцерами. Зазвичай, до складу РДГ включаються розвідники, снайпер, радист, підричники, навідник, спеціаліст зі зброї, механік, водій підводних засобів доставки, водій-штурман і медик. Особовий склад РДГ – досвідчені професіонали, водолази-парашутисти, що володіють двома-трьома спеціальностями, один або декілька з них володіють мовою країни, в якій проводиться операція.

Команди доставки бойових плавців забезпечують приховану доставку особового складу оперативних взводів бойових плавців до місць (районів) проведення операцій за допомогою підводних човнів (ПЧ) спеціального призначення та інших висаджувальних засобів (табл. 1).

Ескадрилі легких вертольотів призначені для надання всебічної підтримки та забезпечення дій загонів бойових плавців. Кожна з них має в своєму складі 9 вертольотів типу НН-60М та нараховує до 120 осіб.

Повітряна доставка, висадка і забезпечення РДГ в тилу противника частіше за все здійснюється літаками МС-130Е і вертольотами НН-531/Н ССО ВПС, вертольотами МН-47Е/Д, МН-60В/З, МН-6 ССО СВ, вогнева повітряна підтримка і висадка – вертольотами НН-60Н ССО ВМС, літаками АС-130 ССО ВВС і вертольотами ССО СВ. Висадка РДГ з літаків і вертольотів може здійснюватися з середніх і малих висот на парашутах на сушу і воду та з вертольотів на воду без парашутів з висоти 6-15 м, а також за допомогою тросів на сушу з висоти до 45 м із зависанням або посадкою вертольоту.

Ескадри, команди і загони спеціальних суден (табл. 1) комплектуються флотськими екіпажами, які підготовлені для забезпечення ведення спеціальних бойових дій. Вони мають високу оперативну маневреність та спроможні діяти в кризових ситуаціях у різних регіонах світу. Групи забезпечують доставку, висадку, розгортання та інфільтрацію команд SEAL у будь-якому регіоні земної кулі, а також матеріально-технічну підтримку загонів (підрозділів) передового базування за допомогою надводних суден. У складі Командування СБД ВМС (1-ша та 2-га ескадра) більше 150 катерів та близько 600 осіб.

Таблиця 1

Висаджувальні засоби КСБД ВМС

Найменування	Постійної готовності	Резерв ВМС	Всього
Патрульні / висаджувальні засоби			
Патрульні катери (РС) типу «Cyclone»	13	-	13
Висаджувальні катери Mk 5 «Sea Stalker»	1	-	1
Висаджувальні катери Mk 5 типу XFPB	20	-	20
Твердокорпусні надувні човні	36	-	36
Патрульні засоби для внутрішніх басейнів			
Патрульні катери Mk 3 «Sea Spectre»	10	-	10
Річкові патрульні човни (PBR) Mk 2	-	25	25
Річкові десантні катери типу «Stinger»	-	25	25
Висаджувальні міні-засоби типу ATS	-	21	21
Допоміжні засоби			
Засоби висаджування SEAL	-	3	3
Підводні човни (ПЧ) для висаджування сил СБД			
Надмалі ПЧ висаджування SEAL (SDV) Mk 8	17	-	17
Надмалі ПЧ SDV Mk 9 (двомісні)	11	3	14
Удосконалені SDV (ASDV)	3	-	3
ВСЬОГО:	111	77	188

У регіональних конфліктах зазвичай формуються збірні групи ССО ВМС. Така група, наприклад, діяла в Перській затоці в операції «Дезьорт Сторм» 1991 року. До її складу входили: команда розвідників-диверсантів, чисельністю 128 осіб, загін спецкатерів, загін доставки РДГ і два загони вертольотів підтримки РДГ (по 4 вертольоти в кожному).

В останні роки почали широко використовуватися ПЗД сухого типу, що дозволяють доставляти бойових плавців з підводного човна-носія, який розташовується на значній відстані від берега. Нові ПЗД сухого типу – ASDS (яких планується побудувати до 20 од.) іноді називають надмалими підводними човнами (табл. 1). Вони мають підводну водотоннажність 55 т, глибину занурення – 60 м, дальність плавання – 125 миль при швидкості 8 вузлів, можуть транспортувати і висаджувати 6 бойових плавців.

У теперішній час для підводної доставки РДГ в ССО ВМС США [3] використовуються:

ПЧ типу «Огайо» («Огайо», «Мічіган», «Флорида», «Джорджія»), які можуть транспортувати 2 ПЗД системи ASDS, обладнані сухою доковою камерою типу DDS і можуть висадити 66 бойових плавців;

ПЧ типу «Стерджен», обладнані доковими камерами для ПЗД;

ПЧ типу «Вірджинія» («Вірджинія», «Техас», «Гаваї») можуть транспортувати один ПЗД системи ASD, обладнані сухою доковою камерою DDS, висаджують 44 бойових плавців;

плавучий ракетний крейсер типу «Лос-Анджелес» («Шарлотт», «Гринвілл») може транспортувати один ПЗД ASDS і висаджувати до 40 бойових плавців;

ПЧ «Джимі Картер» може транспортувати один ПЗД ASDS, обладнаний сухою доковою камерою для висадки 9 бойових плавців та інші.

Для надводного висадження РДГ використовуються будь-які надводні кораблі США та:

– патрульні катери типу «Циклон» (водотоннажність – 354 т, довжина – 51,9 м, швидкість – до 35 вузлів, дальність плавання – 2500 миль), озброєні двома 25-мм автоматичними гарматами, чотирма 12,7-мм і чотирма 7,62-мм кулеметами, двома 40-мм гранатометами Mk19 і шістьма ЗКР «Стингер». Катери мають сліп для транспортування, спуску і підйому на ходу двох надувних човнів RIB і можуть висадити 9 бойових плавців;

– катери типу «Пегас» MkV (водотоннажність – 54 т, довжина – 24,7 м, швидкість – до 45 вузлів, дальність плавання – до 515 миль), озброєні одним 12,7-мм і чотирма спареними 7,62-мм кулеметами, 40-мм гранатометом Mk19 і можуть транспортувати РДГ, чисельністю до 16 осіб;

– надувні катери RIB 36 (вага – 9,1 т, довжина – 11 м, швидкість – 35 вузлів, дальність плавання – 200 миль) озброєні одним 12,7-мм і 7,62-мм кулеметами, 40-мм гранатометом Mk19 і можуть транспортувати РДГ, чисельністю 9 осіб;

– річкові катери SOCR (вага – 9,1 т, довжина – 10,1 м, швидкість – до 40 вузлів, дальність плавання – 195 миль), озброєні одним 12,7-мм і п'ятьма 7,62-мм кулеметами, 40-мм гранатометом Mk19. Екіпаж катера – 4 людини. SOCR може транспортувати РДГ, чисельністю 8 осіб;

– легкий патрульний катер «Рейдер» LPB (вага – 1,2 т, довжина – 6,6 м, швидкість – до 36 вузлів, екіпаж – 3-4 людини). Озброєний одним 12,7-мм і двома 7,62-мм кулеметами.

Група розробки спеціальних операцій (NSWDG – Naval Special Warfare Development Group) розташовується в Літл-Крик та призначена для вдосконалення тактичних прийомів використання ССО ВМС. Вона здійснює також випробування нових зразків зброї, спорядження і технічних засобів, призначених для ССО ВМС.

Сили спеціального призначення Корпусу морської піхоти складаються з окремого розвідувально-диверсійного загону (штаб – в мб Кемп-Пендлтон, штат Каліфорнія), який виконує завдання силами самостійно діючих груп (взводів) щодо збору інформації в інтересах забезпечення бойових операцій морської піхоти, в т.ч. стосовно території та району висадки, сил противника тощо, чисельність

загону – 105 осіб. Десантно-штурмові підрозділи експедиційних батальйонів морської піхоти (МП), хоча і призначені виконувати функції, суміжні функціям ССО, не входять до їх складу.

При спільних операціях з підрозділами МП, армії і ВПС зведені групи ССО ВМС включаються в об'єднане оперативне з'єднання як окрема оперативна група. Доставка і висадка РДГ в район бойового застосування може здійснюватися ПЧ і надводними кораблями та авіацією ВМС, СВ і ВПС.

Навчальний центр ССО (СБД) ВМС (NSWC – Naval Special Warfare Center) розташовується в Коронадо, керує усіма школами і навчальними підрозділами, здійснює підготовку особового складу КСО ВМС за всіма спеціальностями.

Сили організованого резерву ССО ВМС налічують близько 1200 осіб особового складу, 11 катерів, 39 вертольотів HH-60H «Сихок» і об'єднані в Групу оперативної підтримки спеціальних сил ВМС (NSWOSG – Naval Special Warfare Operational Support Group). Вони призначені для проведення розвідувально-диверсійних заходів у разі потреби доукомплектування сил СБД ВМС.

Комплектування підрозділів ССО ВМС США особовим складом здійснюється на добровільній основі за рекомендаціями командування після ретельного відбору фізично розвинених і дисциплінованих військовослужбовців у віці до 31 року у будь-якому званні та за будь-якою спеціальністю, що не бояться води і вибухових речовин, уміють швидко бігати і плавати. Увага звертається на витривалість, емоційну урівноваженість, здатність зберігати спокій в екстремальних умовах, а також на швидкість реакції, спритність і кмітливість.

Основу оперативного-тактичного застосування американського флоту в прибережних водах і безпосередньо на підступах до території імовірного противника складають, разом з десантними, протимінними і протичовновими діями, дії ССО ЗС США, і насамперед, їх морський компонент – командування спеціальних операцій ВМС. Традиційно ці сили у складі розвідувально-диверсійних груп і загонів з катерами спеціального призначення (СПП) і спеціальними засобами транспортувань (СПТС) доставляються в район проведення операцій десантними кораблями, спеціально обладнаними підводними човнами або літаками військово-транспортної авіації.

З урахуванням достоїнств і, особливо, недоліків традиційних способів доставки ССО в район проведення операцій, виникла необхідність в застосуванні в мілководних районах спеціальних кораблів-маток (проект «Freedom»). Адже залучення в цих цілях, наприклад, великих надводних кораблів, у тому числі десантних, не завжди доцільно, застосування підводних човнів спеціального призначення забезпечує прихованість підготовки до операції, але часто обмежене глибинами прибережних вод, а транспортної авіації – наявністю доступних аеродромів. Такі кораблі були створені і отримали назву LCS – кораблів прибережної зони (LCS – Littoral Combat Ship) [5].

Кораблі прибережної зони LCS – багатоцільові (внаслідок модульних технологій), призначення яких розширено для спеціалізованого забезпечення дій розвідувально-диверсійних груп КСО ВМС.

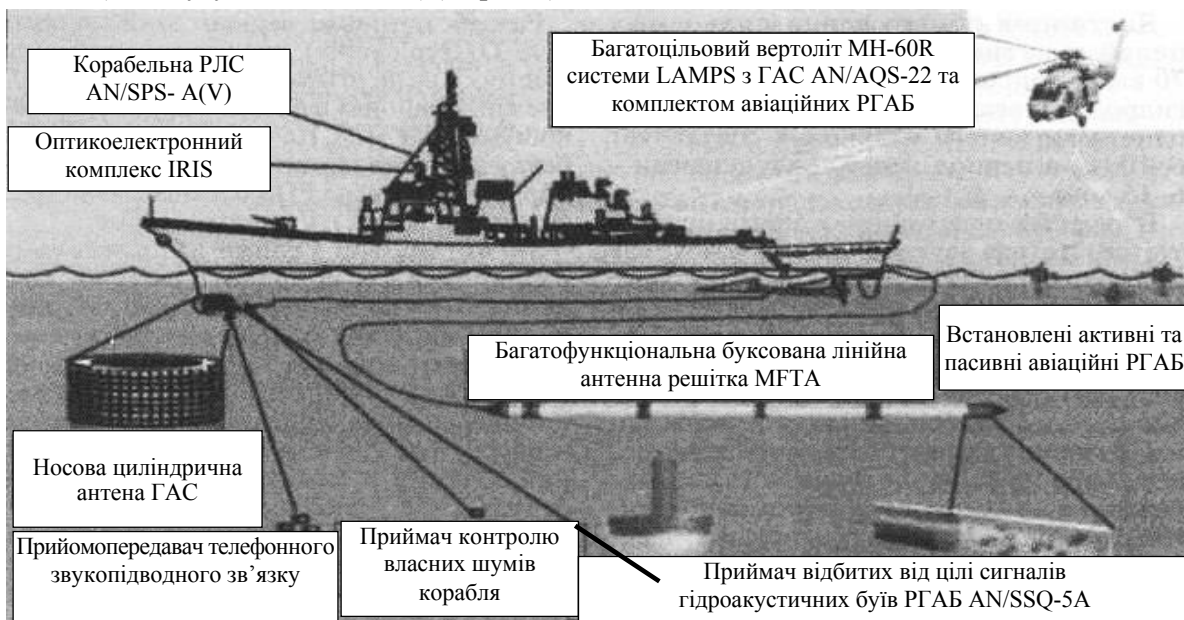
Для забезпечення виходу під воду бойових плавців, у тому числі з підводними засобами доставки, кораблі обладнані шлюзовою і декомпресійною камерою. Передбачена можливість підключення спецапаратури до корабельної мережі, комутації з корабельними системами там, де це можливо, а крім того, зарезервовані місця установки антенних пристроїв і т. д. Крім цього, встановлене медичне обладнання, що дозволяє здійснити прийом поранених та проведення мобільних невідкладних операцій.

Кораблі LCS здатні приймати на борт 2 вертольоти СПП типу HH-60. Присутня теоретична можливість масованого застосування безпілотних літальних апаратів (БПЛА) переважно з розвідувальними цілями з платформи кораблів подібного класу. Вони здатні забезпечувати їх запуск, наведення і повернення (чи підйом на борт після приводнення).

Ідея використання морської бази для масованого застосування ударних рухомих наземних (морських) комплексів БПЛА в інтересах ВМС в ході бойового зіткнення корабельних ударних груп (кораблів) запропонована колективом дослідників ВМС ЗС України [6]. Її розвиток та реалізація, наприклад, в США може забезпечити кораблі LCS і такими можливостями.

В якості найбільш ефективних засобів для розв'язання завдань освітлення підводної обстановки в інтересах диверсійних дій та протидиверсійного захисту розглядаються гідроакустичні системи кораблів LCS. Командування ВМС США вважає пріоритетним завдання інтеграції електронних засобів гідроакустичної розвідки й ЕОМ в об'єднану систему протичовнової і протимінної та протидиверсійної оборони корабля (з'єднання кораблів), реалізуючи концепцію автономних групових дій різнорідних малих розвідувальних апаратів. У складі цієї системи використовуються й малогабаритні керовані за допомогою оптоволоконного кабеля апарати – ліквідатори мін (загроз) разової дії. Одночасно з удосконаленням наявних гідроакустичних комплексів (ГАК) і станцій (ГАС) [7] створюються нові корабельні системи гідроакустичного спостереження.

Вдосконалення корабельних засобів освітлення підводної обстановки здійснюється у ВМС США шляхом модернізації ГАК AN/SQQ - 89 A(V) 15. Основною її особливістю є те, що в єдину ієрархічну структуру об'єднуються системи управління зброєю, акустичними і неакустичними засобами спостереження з використанням оптоволоконних ліній зв'язку, проводиться обробка сигналів з компіляцією даних від усіх акустичних засобів, у тому числі від нової багатофункціональної буксированої оптоволоконної антени MFTA, системи гідроакустичної розвідки (радіогідроакустичних буїв – РГАБ) і пошуку мін AN/VLD-1(V)1 (рис. 3).

Рис. 3. Основні акустичні й неакустичні корабельні засоби освітлення підводної обстановки у складі ГАК AN/SQQ - A(V)15 багатофункціонального корабля прибережної морської зони (LCS)

Залучення кораблів LCS має, за оцінками експертів ССО, істотно підвищити можливості командування спеціальних операцій ВМС під час дій у прибережних водах на віддалених ТВД не лише проти міжнародного тероризму, але і у будь-яких військових конфліктах майбутнього.

У теперішній час сили спеціальних бойових дій ВМС США можуть розгортатися для бойового чергування (або для участі у воєнних операціях) у складі експедиційних та спеціальних ударних груп, до яких входить КБП разом з підрозділами забезпечення. В період між 6-місячними бойовими чергуваннями кожна із КБП протягом року здійснюватиме бойову підготовку та злагодження, потім, протягом 6 місяців – підготовку (у взаємодії з підрозділами забезпечення) до наступного розгортання.

Аналіз можливостей застосування невеликих формувань КБП ВМС США свідчить, що діючи самостійно, кожне з них здатне за добу розкрити (виявити та визначити координати) до трьох-п'яти об'єктів, урадити один великий стаціонарний об'єкт і знищити до трьох рухомих цілей, а один

диверсант, діючи із засідки, може знищити до 20 військовослужбовців противника. Крім того, такі формування призначені для створення рубежів руйнувань, затоплень, установки мін-сюрпризів, застосування малогабаритних ядерних боєприпасів, зараження ділянок місцевості та водних джерел. За оцінками експертів НАТО, ймовірність виконання бойового завдання диверсійно-розвідувальною групою щодо знищення типового об'єкта становить 0,7-0,8, що можна порівняти з ударними можливостями високоточної зброї.

Сьогодні керівництво сил спеціальних операцій веде роботу щодо визначення розташування хімічних, ядерних, біологічних об'єктів, а також підприємств з виробництва нетрадиційної зброї на нових фізичних принципах зі створенням формулярів важливих об'єктів. У ЗС США розробляється нова концепція застосування ССО, покликана забезпечити стратегічну раптовість, високу ефективність розвідувально-диверсійного й підривного впливу, широкий маневр по фронту та в глибину при вирішенні окремих завдань за допомогою агентури, повстанців і партизан.

Останніми роками, у зв'язку з практичною відсутністю морської загрози з боку інших країн світу, ССО ВМС США націлені (переважно) на боротьбу з тероризмом на суші та морі й широко використовуються в наземних операціях, конфліктах малої інтенсивності.

Все вищевикладене дозволяє зробити висновок, що організація ефективної протидії ССО у сучасних умовах здобуває першочергове значення. Особливо це важливо при вирішенні завдань забезпечення безпеки свого тилу в ході операції (бойових дій), оскільки в результаті застосування сил спеціальних операцій під загрозою може опинитися оперативна стійкість військ, а також дії підрозділів ССО можуть завадити підготовці до десантування та бойових дій аеромобільним та парашутно-десантним з'єднанням, частинам та підрозділам, які перебувають у вихідному районі для десантування. Боротьбу з ССО доцільно розглядати як важливу складову частину збройної та будь-якої іншої боротьби (наприклад, політичної, інформаційної, економічної, екологічної) держави, усіх силових структур і відомств, як одне з основних завдань територіальної оборони країни. Разом з тим, питання цієї цікавої теми виходить за межі даної статті.

Події в Східній Україні в ході антитерористичної операції показали збільшений рівень загроз локального характеру, коли метою було захоплення або знищення ключових державних та військових об'єктів, що вимагає вдосконалення систем охорони й оборони об'єктів, передусім – державного стратегічного значення.

Ситуація, яка склалася на Чорному морі після залишення АР Крим і військово-морської бази у м. Севастополі, а також, що на сьогодні складається в Азовському морі поблизу м. Маріуполя, вказує на недостатність і неповноту заходів захисту, насамперед, морських та прибережних об'єктів, та необхідність їх покращення. Особливим напрямком конфлікту також залишаються й активні диверсійні дії своїх військ проти наступаючих формувань (в т.ч. й морських) противника.

Комплекс подібних завдань призначені вирішувати сили спеціальних операцій (ССО) ЗС України, а конкретно – їх військово-морська складова (ССО ВМС ЗС України).

Гідним прикладом для вивчення і впровадження досвіду при створенні власних сил спеціальних операцій у ЗС України є ССО США, які помітно відрізняються в кількісному та якісному плані від аналогічних структур інших країн світу. Їх характерною особливістю є те, що кожен вид Збройних сил США має свій елітний спецпідрозділ. Найбільш відомі серед них: «рейнджери», «зелені берети», «морські котики» і група «Дельта».

Головною особливістю сил спеціальних операцій, в тому числі і ССО ВМС, є їхня ударна спрямованість, постійна готовність до бойового застосування щодо здійснення раптових і стрімких акцій для нанесення противникові безпосередніх втрат не тільки у воєнний, але й у мирний час, в загрозливий період, коли залучення звичайних збройних сил вважається політично неможливим або передчасним.

Керівництво ЗС України активізувало роботу зі створення сучасних ССО після втрати Криму, коли РФ провела блискучу спецоперацію підрозділами Сил спеціальних операцій, які у неї почали

зароджуватися ще в 2009 році. Україна відповісти була не готова, хоча в Генштабі ЗС України й існувало Управління спеціальних операцій. Проте, до останнього часу це формування було фактично перетворено на придаток Сухопутних військ.

Реалії сьогодення вимагають створення єдиного органу управління силами спеціальних операцій (зі своїми стандартами роботи), якому підрозділи підпорядковуються безпосередньо. Особливо безпечливо на цьому наполягають ті, хто брав участь в реальних бойових діях. Одного морського центру спеціального призначення ВМС ЗС України вже стає недостатньо для повноцінного забезпечення виконання завдання підрозділом ССО ВМС ЗС України, потрібне комплексне врахування його дій з можливостями інших складових СпП держави під єдиним управлінням.

У 2014 році керівництво держави поставило перед Міноборони України завдання створити ССО у вигляді окремого виду військ. До кінця 2016 року планується оформити ССО організаційно і структурно. Одне з ключових питань – створення Центру спеціальних операцій. За словами Міністра оборони України у квітні 2016 року [4]: «Україна має намір до 2017 року створити боєздатні Сили спеціальних операцій. Здобуття бойових можливостей Силами спецоперацій до кінця 2016 року є пріоритетним завданням відомства».

Висновок

Сьогодні на полі бою вирішальна роль відводиться високоточній зброї. І якщо регулярна армія, що долає будь-які перешкоди, це молот, то Сили спеціальних операцій – скальпель хірурга, що діє з філігранною точністю. Тому в якості зовнішньополітичного інструменту сучасної держави такі війська стають ефективнішими, ніж ядерна тріада. Держава це розуміє і в останні роки форсувала зусилля зі створення ефективних власних ССО, у тому числі й їх військово-морської складової – ССО ВМС.

Перспективи подальших досліджень

Головне завдання – розвиток сучасних ССО ВМС ЗС України, відповідно до рівня аналогічних структур НАТО, які, за оцінками експертів провідних країн світу, здатні виконати бойові завдання диверсійно-розвідувальною групою з імовірністю 0,7-0,8, що можна порівняти з ударними можливостями високоточної зброї. При цьому, вважаємо доцільним у подальшому розглянути можливості перепідпорядкування сил спеціального призначення усіх видів ЗС України, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, МВС та інших силових структур – єдиному загальному Командуванню ССО ЗС України. Крім того, варто зазначити, що боротьба з формуваннями ССО противника як важлива складова збройної та будь-якої іншої боротьби (політичної, інформаційної, економічної, екологічної) держави, усіх силових структур і відомств, – це одне з основних питань територіальної оборони країни, що потребує ретельного вивчення.

Список використаних джерел

1. Бачинський В.В. Сили спеціальних операцій США та провідних країн-членів НАТО : навчальний посібник / Бачинський В.В., Гапанчак С.Б., Черниш І.А. та ін. – Одеса : НЦ БЗ СВ, ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2008.
2. Николаев В. Особенности проведения операции ВС США и их союзников в Ираке на современном этапе // Зарубежное военное обозрение. – № 1. – Москва, 2006.
3. Силы специальных операций ВМС США [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.dogswar.ru/armii-mira/vooryjennye-sily/3514-sily-specialnyh-oper.html>.
4. Военно-морской флот Украины : есть ли у него будущее? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://politrussia.com/vooruzhennye-sily/voenno-morskoy-flot-ukrainy-720>.
4. Чертанов В. О перспективах использования кораблей прибрежной зоны в интересах сил специальных операций ВМС США // Зарубежное военное обозрение. – № 8 – 2003. – С. 59-65.

5. Гавриленко А.О., Якутович Б.Л. Наземний авіакомплекс для масованого застосування БПЛА // *Матеріали XII наукової конференції ХУПС (13-14.04.2016.) «Новітні технології – для захисту повітряного простору»*. – Х. : вид. ХУПС, 2016. – С. 85-86.

6. Пичугин С. Состояние и перспективы развития систем гидроакустического наблюдения ВМС США // *Зарубежное Военное Обозрение*. – № 6. –2010. – С. 61-70.

Рецензент: Фердман Г.П., к.н.держ.упр., Науково-дослідний центр Збройних Сил України «Державний океанаріум», м. Одеса.

ОПЫТ СТАНОВЛЕНИЯ СИЛ СПЕЦИАЛЬНЫХ ОПЕРАЦИЙ ВМС США И ЕГО УЧЕТ ПРИ РАССМОТРЕНИИ ВОПРОСОВ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИЛ СПЕЦИАЛЬНЫХ ОПЕРАЦИЙ ВОЕННО-МОРСКИХ СИЛ ВС УКРАИНЫ

И.А. Черныш, О.В. Дубов, В.Н. Симоненков

На основе материалов, полученных из открытых источников, рассмотрены вопросы истории создания, структуры, оснащения, заданий, возможностей, опыта применения в отдельных военных конфликтах и перспектив развития Сил специальных операций (ССО) ВМС США, а также его учет при реформировании современных ССО ВМС ЗС Украины.

Ключевые слова: *силы специальных операций, Командования боевых действий ВМС США, разведывательно-диверсионные действия, специальные боевые действия, подводные средства доставки, перспективы развития ССО ВМС ЗС Украины.*

EXPERIENCE OF BECOMING OF THE NAVAL SPECIAL WARFARE US FORCES AND HIS USE AT CONSIDERATION OF QUESTIONS OF REFORMATION OF THE SPECIAL OPERATIONS FORCES OF UKRAINE'S NAVY

I. Chernysh, O. Dubov, V. Symonenkov

On the basis of the materials got from open sources, is showed the questions of history of creation, structure, equipment, tasks, possibilities, experience of application in separate military conflicts and prospects of development of Naval Special Warfare US Forces, and also his use for reformation of the modern special operations forces of Ukraine's Navy.

Keywords: *forces of the special operations, Naval Special Warfare Command of the USA, reconnaissance-diversionary actions, special battle actions, submarine facilities of delivery, prospect of development of Naval Special Warfare Command Ukrainian Armed Forces*